

Факултет Православни богословски

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

(Број захтева)Веће научних области друштвено-
хуманистичких наука

(Назив већа научне области коме се захтев
упућује)

(Датум)**ЗАХТЕВ****за давање сагласности на одлуку о прихватању теме докторске дисертације
и о одређивању ментора**

Молимо да, сходно члану 47. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду ("Гласник Универзитета", број 162/11-пречишћени текст, 167/12, 172/13 и 178/14), дате сагласност на одлуку о прихватању теме докторске дисертације:

Историјски и канонски услови уједињења Српске Православне Цркве

- обнове Пећке Патријаршије 1920. године

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ

теологија

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

1. Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Марко (Душан) Пишталo

2. Претходно образовање (назив и седиште факултета, студијски програм):

УБ ПБФ, Теолошки мастер програм

3. Година завршетка

претходног нивоа студија: 2013.

2013.

4. Година уписа на докторске студије:

5. Назив студијског програма
докторских студија:

теологија

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ:

Име и презиме ментора: др Ивица Чаировић

Звање: доцент

Списак радова који квалификују ментора за вођење докторске дисертације:

1. “Jerome of Stridon and his Work in Serbian Theological-Historical Literature in the second half of 20th and Early 21st Century”, *Edinost in dialog* 75, Maribor 2020, pp. 115-123.
2. “The Role of Vicar Bishop Dositej (Stojković) at the beginning of the Church schism in the People’s Republic of Macedonia in 1958”, *Istorija 20. veka*, god. XXXVI, 2/2018, Beograd, pp. 155-186.
3. “Опитно богословље и светост – Делатност свештеника др Владимира Петржека у Београду (1928-1932) и Прагу (1932-1942)”, *Богословље* 79/2, 2020, стр. 75-89. **M51**
4. XII. medzinárodnej vedeckej konferencie, Prešov, 3. marec 2020: **Православни осврт на хуситизам - пример Св. Николаја Велимировића и Владимира Петржека**, објављено о целини “Православни осврт на хуситизам - пример Св. Николаја Велимировића и Владимира Петржека” *PRAVOSLÁVIE A SÚČASNOSŤ XII. Zborník príspevkov z XII. medzinárodnej vedeckej konferencie*, ed. Vladimír Kocvár, Prešov 2020, стр. 35-47.
5. Национални научни скуп *Црква и политика: сусрет, сукоб и дијалог идентитета – духовни и теолошки оквири и тумачења: Питање другог брака удових клирика Српске Православне Цркве после Првог светског рата - Теологуменон Епископа бачког Иринеја (Ћирић)*, Матица српска Нови Сад, новембар 2020; објављено у целини: “Питање другог брака удових клирика Српске Православне Цркве после Првог светског рата - Теологуменон Епископа бачког Иринеја (Ћирић)”, *Црква и политика: сусрет, сукоб и дијалог идентитета – духовни и теолошки оквири и тумачења*, Београд - Нови Сад 2021, стр. 44-61.

Обавештавамо вас да је Наставно-научно веће факултета

(назив надлежног тела факултета)

на седници одржаној 25.11.2022. размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације јер садржи оригиналну идеју и да је од значаја за развој науке, примену њених резултата, односно развој научне мисли уопште.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

- Прилог
1. Одлука Наставно-научног већа о прихватању теме и одређивању ментора
 2. Извештај Комисије о оцени научне заснованости теме докторске дисертације

Напомена: Факултет доставља Универзитету захтев са прилозима у електронској форми и у једном писаном примерку за архиву Универзитета

Број: 0104-638/11
Датум: 25.11.2022.

На основу чл. 28. и чл. 65. Статута Православног Богословског факултета, Научно-наставно веће Факултета на својој 1. седници у школској 2022/2023, одржаној 25.11.2022. године, донело је следећу

Веће доноси
ОДЛУКУ

1. Прихвата се извештај Комисије за одобрење теме докторске дисертације Марка Пиштала под насловом "Историјски и канонски услови уједињења Српске Православне Цркве – обнове Пећке Патријаршије 1920. године" у саставу: др Радомир Поповић, редовни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду; др Владислав Пузовић, ванредни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду; академик Љубодраг Димић, редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Београду.

2. Задужује се Служба за студентска питања Факултета да предметни извештај са предлогом и потребном документацијом достави Већу научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на сагласност.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

Кандидат је предао Већу пријаву за израду докторске дисертације.

Веће Факултета оформило је сходно актима факултета комисију за одобрење теме докторске дисертације. Комисија је у благовременом року поднела извештај Већу Факултета.

По разматрању поднетог извештаја, Наставно-научно веће Православног Богословског факултета Универзитета у Београду, донело је одлуку као у диспозитиву.

Доставити:

- Именованом
- Већу научне области УБ
- У досије
- Архиви

проф. др Зоран Ранковић, декан

Извештај Комисије
за одобрење теме докторске дисертације
кандидата Марка Пиштала под насловом
„Историјски и канонски услови уједињења Српске Православне Цркве –
обнове Пећке Патријаршије 1920. године“

Дана 30. септембра 2022. године студент докторских студија Марко Пиштало одбранио је предлог теме докторске дисертације под насловом „Историјски и канонски услови уједињења Српске Православне Цркве – обнове Пећке Патријаршије 1920. године“ пред Комисијом у саставу: проф. др Радомир Поповић, (председавајући), проф. др Љубодраг Димић и проф. др Владислав Пузовић.

Докторанд Марко Пиштало је у писаном Образложењу теме детаљно представио предмет истраживања и истакао релевантност и важност теме дисертације. Као предмет дисертације истакао је целовито и систематско истраживање процеса васпостављања Српске патријаршије, који је резултирао уједињењем српских покрајинских цркава у периоду после Првог светског рата. Ово истраживање треба да обухвати историографску и канонску компоненту. Стварање Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца представљало је битан предуслов за обнову Патријаршије. До тог времена српске покрајинске цркве функционисале су у различитим државним оквирима и уједињење није могло бити остварено. Доња хронолошка граница истраживања везана је за почетак 20. века, а горња за 1924. годину, када је устоличен први патријарх обновљене патријаршије, Димитрије (Павловић). Предмет истраживања је подељен на неколико целина. Најпре се, као својеврстан увод, у основним аспектима представљају црквене прилике у шест српских покрајинских цркава, у периоду непосредно пре уједињења. Главна пажња се усмерава на кључне аспекте васпостављања Српске патријаршије у годинама после Првог светског рата. Детаљно се обрађују четири архијерејске конференције, на којима су постављени темељи црквеног уједињења. Анализирају се преговори вођени са Буковинском митрополијом и Цариградском патријаршијом, а посебна пажња се обраћа на Томос Цариградске патријаршије из 1922. године. Представљају се и анализирају проглас Српске патријаршије, избор првог патријарха обновљене патријаршије и његово свечано устоличење у Пећком манастиру. Историографски аспект рада базира се на богатој и у

значајном сегменту неистраженој архивској грађи из више архивских фондова (Архив Српске Православне Цркве, Архив Југославије, Архив Српске академије наука и уметности). Канонски аспект рада базира се на анализи канонског предања Цркве у домену црквеног устројства и односа Цркве и државе, сагледаној у конкретном историјском контексту везаном за васпостављање Српске патријаршије.

Расправљајући о дисертабилности саме теме чланови Комисије су констатовали да је она тематски јасно дефинисана. Кандидат је похваљен зато што се труди да сагледа целину процеса васпостављања Српске патријаршије, а не само појединачне догађаје. Кандидату су дати конкретни предлози за побољшање квалитета дисертације. Препоручено му је да јасније дефинише доњу хронолошку границу истраживања. Саветовано је да предвиди предговор дисертацији у оквиру којег би представио тему, досадашња истраживања о истој и структуру самог рада. Као могући додатни правац истраживања указано је на теоријске дискусије, вођене у српским црквеним круговима пре Првог светског рата, о различитим питањима везаним за уједињење српских покрајинских цркава и обнову Патријаршије. Кандидату је препоручена додатна литература, а дате су и нове смернице у вези са коришћењем архивске грађе и извора из области канонског права.

Све примедбе и сугестије имале су за циљ да продубе и самим тим побољшају квалитет истраживања, као и да кандидату помогну да увиди многоструке аспекте задате проблематике. Докторанд Марко Пиштало је успешно одговорио на питања чланова Комисије, прихватајући њихове примедбе. Комисија закључује да је тема која је предложена за тезу докторског рада дисертабилна, и да кандидат поседује неопходне компетенције за њену успешну обраду.

У Београду, 15. 10. 2022.

Чланови Комисије

1. -----
Проф. др Радомир Поповић
2. -----
Проф. др Љубодраг Димић
3. -----
Проф. др Владислав Пузовић

**ПРИЈАВА
ТЕМЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ**

1. **Име (име родитеља) и презиме:** Марко (Душан) Пиштало
2. **Студијски програм:** Докторске студије
3. **Школска година уписа на студијски програм:** 2013/2014
4. **Број индекса:** 13/3006
5. **Претходно образовање кандидата (основне и мастер студије):** Филозофски факултет Универзитета у Београду, одељење за историју
6. **Радни наслов теме докторске дисертације:** Историјски и канонски услови уједињења Српске Православне Цркве – обнове Пећке Патријаршије 1920. године.
7. **Научне области које обухвата тема докторске дисертације:** историја и канонско право
8. **Контакти (телефон, мобилни телефон, e-mail):** 066 90 40 878
marko_pistalo@yahoo.com

Прилози:

- Образложење теме (научна област из које је тема, предмет научног истраживања, основне хипотезе, циљ истраживања и очекиване резултате, методе истраживања и списак стручне литературе која ће се користити)
 - Биографија кандидата
 - Библиографија кандидата
- Изјава да предложену тему кандидат није пријављивао на другој високошколској установи у земљи или иностранству
- Мишљење одговарајућих етичких комитета о етичким аспектима истраживања, уколико је предвиђено посебним прописима.

Подносилац пријаве

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ПРАВОСЛАВНИ БОГОСЛОВСКИ ФАКУЛТЕТ

Образложење предлога теме докторске дисертације

Предлог теме:

**Историјски и канонски услови уједињења Српске Православне Цркве – обнове
Пећке Патријаршије 1920. године**

Ментор:

проф. др Ивица Чаировић

Кандидат:

Марко Пиштало, бр. инд. 13/3006

Београд, 2022.

САДРЖАЈ:

1. Садржај	2
2. Предмет научног истраживања	3
2. Научне хипотезе на којима ће се заснивати истраживање	8
3. Методе истраживања	12
4. Задаци истраживања	13
5. Циљ истраживања и очекивани резултати	14
6. Прелиминарна композиција студије	16
7. Прелиминарни садржај рада	19
8. Прелиминарни списак библиографије.....	20

1. Предмет научног истраживања

Предложени наслов теме докторске дисертације гласи „Историјски и канонски услови уједињења Српске Православне Цркве – обнове Пећке Патријаршије 1920 године“.

Уједињење Српске Православне Цркве (СПЦ), које је реализовано непосредно по завршетку Првог светског рата, тачније 1920. године, нипошто не смемо да посматрамо као изоловани догађај који се десио поменуте године већ као један процес започет много раније, а који је у 1920. години, посматрано номинално и фактички, само доведен до свог краја односно дошао до оног момента према којем су усмеравани сви ранији напори и покушаји.

Сходно овоме, иако је наслов тезе „Историјски и канонски услови уједињења Српске Православне Цркве – обнове Пећке Патријаршије 1920 године“ излагање, односно објашњавање процеса уједињења започето је појединачним освртима на стање свих шест црквених јединица или покрајинских цркава, чијим ће спајањем извршеним у духу светих канона, настати јединствено тело СПЦ. Због предмета интересовања рада као и ограничењима које он намеће, ови осврти су веома сажети, без претераног и непотребног залажења у детаље, које би нас довело у опасност од напуштања главне линије излагања. Наравно, на тим местима је у критичком апарату учињено упућивање на дела која се опширније баве датом темом. Исто тако, рад хронолошки обухвата и 1924. годину када је извршено свечано устоличење патријарха Димитрија у Пећи чиме је процес поменут у наслову тезе доведен до свог краја. Дакле, временски опсег рада одређен је годинама које су непосредно претходиле Првом светском рату, као почетком, и 1924. годином као крајем истраживања.

Након догађаја који историја памти као Први светски рат десиле су се огромне промене на балканским просторима, првенствено на политичком плану које нису могле, а да не имплицирају извесне измене и на црквеном пољу. Наиме, нестанак четири царства, од којих је, са позиције тезе на коју се ово образложење односи, најинтересантније нестајање оног Хабзбуршког, створило је један од главних (пред)услова за уједињење обласних црквених јединица и обнову – историјске – Пећке Патријаршије. Међутим, није се могло

очекивати да се СПЦ просто уједини по инерцији, слeдећи модел настанка прве државе Јужних Словена, већ је требало снажно деловати и то на више различитих нивоа. Најпре, организовати се унутар Српске Цркве кроз конференцијски рад и повезивање обласних црквених јединица, па потом конференцијску вољу саопштити државним властима преко којих је све морало и бити реализовано. Ставивши несебично своје ресурсе у службу реализације уједињења српских обласних црквених јединица, држава је дала огроман допринос и то на више равни (дипломатија, финансије, организацини моменат, превоз, стављање војске на располагање, сарадња са просветним сектором и сл). У том контексту важно је размотрити како су државне власти помогле цео процес уједињења, али и како се то одразило на однос државе и цркве особито у поступку избора првог српског патријарха. Другим речима, потребно је одговорити на питање: да ли је држава своје велико залагање хтела на неки начин да искористи тражећи да баш она диктира како ће се одвијати обнова уједињене Пећке Патријаршије.

Историјски важни услови за обнову Српске Патријаршије стицали су се и стотинама километара далеко од граница Краљевине СХС, па чак и на другом континенту. У историји се неретко дешава да глобални догађаји утичу на оне локалне те је потребно размотрити који су то догађаји, осим поменутог Првог светског рата, представљали историјске услове погодне за реализацију жеље српских архијереја, исказане крајем 1918. године. Конкретно говорећи, процес васпостављања Српске Патријаршије није могао бити доведен до краја без Томоса издатог од стране Патријарха константинопољског. Како је престо Васељенске Патријаршије био упражњен, канонска потврда уједињења српских црквених јединица била је тиме стављена на чекање. Са друге стране, на питање попуњавања Патријаршијског трона у Фанару утицале су веома компликоване политичке и дипломатске активности у који су биле укључене грчка и турска влада као комесари преко којих су велике силе вршиле свој утицај у главном граду Турске. Стога је потребно укратко описати историјско-дипломатску климу у овом граду после Првог светског рата и указати на тадашње центре моћи, чија су воља и интереси утицали на то: да ли ће патријарх уопште бити изабран и да ли ће уједињена СПЦ добити своју потврду.

На овом месту преплићу се војна дешавања у својеврсном наставку Првог светског рата вођеном између Грка и Турака, жеља грчких власти да контролишу Васељенску

Патријаршију, колебања међу архијерејима Васељенске Патријаршије између подршке краљу Константину у поменутим сукобима, жеља турских власти да оформе Турску православну патријаршију у Анадолији, и сл. Сви ови догађаји захтевају сажету и пажљиву анализу на основу доступних извора и литературе како би на методолошки исправан начин били доведени у везу са поменутим догађајима у којима је СПЦ поново уједињена 1920. године.

У групу историјских услова улази и материјално стање како српских црквених јединица, тако и новоформиране државе, јер је процес уједињења и обнове Патријаршије изискивао велика материјална средства, у првом реду новчана, али нису занемарљива ни сва остала (нпр. за организацију конференције архијереја у ратом разрушеном Београду огромну потешкоћу представља проналажење не само смештаја за архијереје из нових крајева, него чак и проналажење постелине и других најнужнијих потрепштина; затим, проблем прехранивања огромног броја верног народа и високих званица који су се нашли на свечаности у Сремским Карловцима приликом свечаности проглашења Српске Патријаршије 30.августа/12. септембра 1920. године... Архивска грађа из фонда Министарства вера Архива Југославије нам показује и описује како су овакви проблеми отежавали сам процес, али и на који начин су решавани).

У потрази за канонским аспектима процеса уједињења и обнове Српске Патријаршије ваља се загледати у основе на којима је од Васељенске Патријаршије, као и од Буковинске Митрополије тражено канонско отпуштање оних епископија које су балканским ратовима и Првим светским ратом ушле у састав Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца. У том погледу нарочито је драгоцен грађа која се односи на преписку између Средишњег архијерејског сабора са далматинским епископом Димитријем (*Архив Српске православне цркве*) и преписку између Средишњег архијерејског сабора и Министарства вера које је преносило вести о преговорима вођеним у Фанару добијене од краљевског посланства у Цариграду односно Министарства иностраних дела. Примера ради, у Инструкцији коју је Средишњи архијерејски сабор саставио и предао епископу Димитрију као упутство за вођење преговора са митрополитом Епархије Буковинско-черновичке др Владимиром

Рептом видимо позивање на 17. канон Халкидонског,¹ односно 38. канон Трулског сабора² према којима се црквене области *имају опредељивати по државним областима* из чега следи да Буковина са Далмацијом и Истром не би могле сачињавати једну митрополију.³

Поред тога, чињеница о географској удаљености Буковине од Далмације могла би се, сходно 17. канону Картагинског сабора, посматрати као фактор који иде у прилог раздруживању и присаједињењу Карловачкој Митрополији будући да је овим каноном предвиђено да црквена област, која је исувише удаљена од центра епископије, може да има свог епископа.⁴

Такође, мимо залажења у област канонског није могуће разматрати ни проблем односа између црквених и државних власти у Краљевини СХС који је нарочито истакнут приликом попуњавања патријаршијског места после догађаја обнове Патријаршије. Наиме, сматрајући да би се ово место требало попунити без избора, тако што би се катедра престонице узвисила у ранг Патријаршије, а Београдски Митрополит понео патријаршијско достојанство, скоро сви чланови Светог архијерејског сабора (изузев Епископа нишког Доситеја и Епископа велешко-дебарског Варнаве) сматрали су да у

¹ „У свакој области, у селима, или засеоцима, која јој припадају, нека неизмењиво остану под влашћу епископа који њима управља, ако су у току тридесет година драговољно их поседовали и њима управљали. Ако се пре истека 30 година догоди или буде какав спор око њих, нека буде дозвољено онима који говоре да су повређени (оштећени) да о томе покрену (спор) пред обласним сабором. Ако ко буде повређен од свог митрополита да се суди пред екзархом велике области, или пред престолом Константинопоља као што је напред речено. Али, ако је царском влашћу основан нови град, или се унапред обнови, нека поредак црквене управе последује грађанским и јавним(народним узорима). Р. В. Поповић, Васељенски сабори – одабрана документа, Београд 2002, 96.

² „Чувамо и ми правило које су поставили наши Оци, а које овако гласи: ако је царском влашћу основан нови град, или унапред буде основан, нека у њему поредак црквеног уређења следује политичким и грађанским (јавним) узорима (обрасцима).). Р. В. Поповић, Васељенски сабори – одабрана документа, Београд 2002, 131.

³ Писмо са Инструкцијом Средишњег Архијерејског Сабора упућено епископу далматинско-истријском Димитрију 17/30. октобра 1919. године. АСПЦ САС ФЗ. Писмо је могуће наћи и у АЈ 69-20-25.

⁴ Према овоме канону, аналогно конкретном примеру провинције Мауританије Ситифенске (данашњи Алжир) којој је, због удаљености епископа Нумидије по чијом јурисдикцијом се налазила, дозвољено да има свог епископа (уз пристанак епископије од које се одваја) могло се, под изговором удаљености Буковине и Далмације, тражити и канонско разрешење ради којег је послата делегација у Черновице. Schaff, Philip, *The Seven Ecumenical Council*, in *Nicene and Post-Nicene Fathers*, Series II, Volume 14: Christian Classic Ethereal Library, Grand Rapids 1819-1893, 451.

сагласју са претходним каноном стоје и 28. правило Четвртог васељенског сабора,⁵ као и 17. правило⁶ истог сабора по коме „разређење црквених области бива према разређењу области државних“ одакле исходи да поглавар Цркве треба да столује у престоници.⁷

Међутим, противећи се овој идеји, именовани епископи истакли су важну чињеницу да Српска Патријаршија није црквена јединица која се наново оснива, него црквена јединица која се обнавља, на чему су се и базирале молбе упућене Васељенској Патријаршији и Буковинској Митрополији.⁸

Дакле, уочава се да је од изузетне важности – како по односе Српске Цркве и осталих помесних Цркава, у првом реду Васељенске Патријаршије и Буковинске Митрополије, тако и по односе Српске Цркве и државних власти те, на концу, и по односе унутар саме Српске Цркве – правилно именовање (*обнављање*, а не *оснивање*) процеса изведеног 1920. године. Посматрано у дискурсу канонског права ово именовање може у потпуности да промени основу онога што је предмет преговора.

Релевантност теме огледа се у неколико ствари, а пре свега у њеној актуелности. Наиме, савременици смо једног превирања на тлу Републике Црне Горе које је, иако по свом карактеру искључиво политичко као помоћно средство злоупотребило историју и канонско право па се једним искривљеним тумачењем догађаја, а којима се овај рад бави, дошло до тврдње о некаквом насилном прикључивању аутокефалне Митрополије црногорско-приморске и нетачне тврдње да је Архиепископ цетињски и митрополит Црне Горе, Брда и Приморја Митрофан Бан одлуку о присаједињењу донео сам, мимо Светог Синода Краљевине Црне Горе и сл. Управо пажљивом интерпретацијом архивске грађе у овом докторском истраживању ће, на један (и једини) методолошки дозвољен начин, бити покушано да се, обрађујући оно што је централна нит рада, посредно одговори како на

⁵“Град који је удостојен цара исената (скупштине) и који има истапреимућства као и стари царски Рим буде величан (слављен) и у црквеним пословима као онај“. Р. Поповић, Васељенски сабори – одабрана документа, Београд 2007, 98.

⁶„Али ако је царском влашћу основан нови град или ако се унапред обнови нека поредак црквене управе последује грађански и јавним (народним) узорима“. Р. Поповић, Васељенски сабори – одабрана документа, Београд 2007, 96.

⁷Извод из записника седнице Законодавног одбора Светог Архијерејског Сабора Српске Патријаршије држане 3/16 септембра 1920. године у Београду. АЈ 69-1-1.

⁸Писана изјава под насловом „Разлози због којих не можемо усвојити разлоге г.г. Архијереја чланова I. секцијед а се Архиепископ Београдски и Митрополит Србије Господин Димитрије прогласи патријархом Српске цркве без избора на тај положај“. АЈ 69-1-1

извесну политизацију, тако и на све друге девијације оног што је прецизно одређено као научни метод. Међу архивском грађом коју кандидат користи налази се и писмо које је Свети Синод Краљевине Црне Горе упутио Његовом Високопреосвештенству Г. Димитрију Митрополиту Краљевине Србије, у коме се каже да се Свети Синод Краљевине Црне Горе, актом број 1170. од 16. децембра 1918. године, обратио Митрополиту Димитрију преносећи му своје решење донето на седници одржаној истог дана, а које се односи на уједињење свих српских црквених јединица на тлу Краљевине СХС. Образлажући своје решење, Свети Синод Краљевине Црне Горе истиче како је сплет историјских околности у којима је Патријарх српски, у једном тренутку, прешао на тло Хабзбуршке монархије, а Пећка Патријаршија укинута, довео до стања у којем су „**постале у Српским Земљама извесне аутокефалне Српске Цркве**“ међу којима и Црква у Црној Гори. Будући да је „Народна Скупштина Српског Народа у Црној Гори дана 13. новембра донела одлуку да се независна Црна Гора уједини са братском Србијом и Југославијом, то је и наш **Архијерејски Сабор** као највиша Духовна Власт независне Цркве у Црној Гори у својој седници држаној дана 16. децембра 1918. године једногласно донио ријешење да се аутокефална црква у Црној Гори сједини са независном Св. Православном Црквом у Краљевини Србији, а са овом заједно и са цијелом Српском Православном Црквом у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца“.⁹

Између осталих, овај догађај, боље речено процес, од велике је важности за Српску Православну Цркву и верујући српски народ, а до сада о њему није систематично и свеобухватно аналитички писано, иако постоји много краћих студија са овом тематиком.¹⁰

⁹Писмо Светог Синода Краљевине Црне Горе Његовом Високопреосвештенству Господину Димитрију Митрополиту Краљевине Србије од 16. децембра 1918. године. АЈ 69-10-24.

¹⁰Веселиновић, Р., *Уједињење покрајинских цркава и васпостављање Српске патријаршије*, Српска православна црква 1920-1970: Издање Светог Архијерејског Синода, Београд 1971, 13 – 40; Гардашевић, Б., *Организационо устројство и законодавство Српске православне цркве између два светска рата*, Српска православна црква 1920-1970: Издање Светог Архијерејског синода СПЦ, Београд 1971, 37 – 64; Димитријевић, С., Устоличење Њ. Светости патријарха Димитрија у Пећи, 28. августа 1924. године, Београд, 1924; Парента, М., *Значај пећке интронизације*, ГСПП, 1924, 16, 242 – 244; Петровић, Д., *Уједињење српске цркве и обнова патријаршије*, Српска православна црква 1219 – 1269, Споменица о 750 – годишњици аутокефалности: Свети архијерејски синод СПЦ, Београд, 1969, 361 – 368; Ракић, Р., *Спољни односи Српске православне цркве 1920 – 1970.*, Српска православна црква 1920-1970: Издање Светог Архијерејског Синода, Београд 1971, 433 – 451; С. Тројицки, *Верска политика Краља Ујединитеља*, Летопис Матице српске, књ. 343, св. 1, 1935, 1 – 18; Слијепчевић, Ђ., *Историја Српске православне цркве*, I - III, Минхен, 1966;

Због овога је аутор био у могућности да пред стручну, а надамо се и ширу јавност изнесе обиље архивске грађе која пре тога није била разматрана.¹¹

Међутим, од 2019. године истраживачима је доступан фонд Средишњег архијерејског сабора Архива Српске Православне Цркве који нуди обиље, до сада неразматране архивске грађе. Фонд је маја 2022. године добио аналитички инвентар чиме је коришћење грађе умногоме олакшано. Од обимне грађе похрањене у Фонду Министарства вера Архива Југославије само један део је представљен научној јавности, највише кроз наведено дело Вељка Ђурића Мишине.

2. Научне хипотезе на којима ће се заснивати истраживање

- Историјске околности које су ишле на руку уједињењу обласних црквених јединица и обнављању Српске Патријаршије. Како изгледају Европа и свет након Првог светског рата у погледу нестанка старих држава и настанка нових, међу којима и Краљевина СХС те како ово стање утиче на реализацију жеље српских архијереја исказану 1918. године. Да ли се са овим искључиво политичким стањем могу повезати црквени канони и на који начин то може ићи у прилог обнављања СПЦ, односно Пећке Патријаршије? Може ли и на који начин тзв. *Версајски мировни систем* да буде повољно окружење за историјски чин уједињења покрајинских црквених јединица?

-Деловање црквених и државних власти. Биће обрађена питања: какви су кораци предузимани, какви су изазови стајали на њиховом путу те како су они решавани; да ли су државне и црквене власти наступале координирано или је долазило до размимоилажења?

Страњаковић, Д., *Уједињење СПЦ и обнова Пећке Патријаршије 1918.-1922 године*, ГСПП 1962, 4, 140 – 161; В. Ђурић Мишина, *Избор и устоличење патријарха Димитрија у Прилози за историју Српске православне цркве*, Лепосавић 2006, 9-93.

¹¹Примера ради, историчар Вељко Ђурић Мишина каже: „Архив Светог архијерејског сабора и Светог архијерејског синода Српске православне цркве као институција не постоји. Постоје само делови архивске грађе настали у овим телима који се чувају у Патријаршији и до којих је тешко доћи.“Cf. В. Ђурић Мишина, *Избор и устоличење патријарха Димитрија у Прилози за историју Српске православне цркве*, Лепосавић 2006, 11.

Затим, да ли је држава, будући та која руководи целим процесом уједињења српских цркава дајући свој допринос на многим пољима, од финансијског до дипломатског, у неком тренутку пожелела да ову чињеницу окрене у своју корист намећући своју вољу црквеним властима или је оставила СПЦ да сама доноси одлуке које је се тичу?

- **Утицај глобалних догађања.** Како је борба коју су Грчка и Турска наставиле после Великог рата утицала на стање у Васељенској Патријаршији од којег је у крајњој линији зависило и канонско признање Српске Патријаршије? Иако су сви преговори са представницима Васељенске Патријаршије успешно приведени крају, Томос као завршни правни акт, није се могао издати без васељенског патријарха на чији избор, односно одлагање избора је утицало много међународних фактора у првом реду грчка и турска владе, али исто тако и страних комесара преко којих су велике силе вршиле своју власт у окупираној турској престоници. Такође, како се према овим питањима постављала јерархија Васељенске Патријаршије: да ли је било сагласје или су се и унутар саме Патријаршије јављале различите струје? На који начин су се чланови наше преговарачке мисије држали према овој војно-политичкој датости те како су долазили до информација и покушавали да ствари окрену у корист онога циља ради којег су били изаслани у Цариград?

-**Сиже и аналитика материјалних услова који су били неопходни за сам процес и догађај обнове Пећке Патријаршије.** Процес уједињења обласних цркава и васпостављања Патријаршије изискивао је велика материјална средства и то не само финансијска. Требало је обезбедити смештај за учеснике конференције што је у ратом разрушеном Београду представљало велики проблем, а ништа мањи проблеми те природе нису били ни они који су оптерећивали организацију свечаности проглашења патријаршије у Сремским Карловцима или свечаност устоличења патријарха у Пећи 1924. године. На који начин су решавани ови проблеми и у којој мери су државне власти биле ангазоване на њиховом решавању?

-Канонска основа. Како се кроз призму светих канона гледало на политичке промене изазване Првим светским ратом? На чему су српски архијереји заснивали своје тежње о уједињењу покрајинских цркава у јединствено тело Српске православне цркве и како су ове тежње повезиване са канонима. На које конкретне каноне је вршено позивање и како су ови канони тумачени у светлу нових политичких околности, пре свега нестанка Аустроугарске монархије и настанка Краљевине СХС која је у себи објединила шест обласних цркава, некадашњих делова Пећке Патријаршије. Индикативно је да су приликом разматрања питања канонског раздруживања двеју далматинских епархија синодски пуномоћници Васељенске Патријаршије консултовали „Црквено право“ Никодима Милаша.¹²

Дакле, поглед на црквено-правни аспект уједињења и обнављања кроз призму тадашњих историјских околности. У оквиру овог питања размотрено је и како су се српски архијереји односили према чињеници да се Српска Патријаршија не оснива изнова него се обнавља нешто што је већ постојало, а што је неканонски угашено 1766. године? Да ли се канони исто примењују на црквену јединицу која настаје изнова као и на црквену јединицу која се обнавља након гашења?

-Историјско-правна реконструкција процеса уједињења обласних цркава и васпостављања Патријаршије. Од нарочитог је значаја да се на основу доступне грађе детаљно реконструише поменути процес, нарочито водећи рачуна о иницијативама које су у том периоду – пре једног столећа – долазиле из обласних црквених јединица будући да су новија политичка дешавања у Републици Црној Гори, поред осталих, за последицу имала и један ненаучни поглед на догађаје којима се овај рад бави. Наиме, у светлу дневнополитичких догађања начињен је покушај да се процес уједињења српских цркава прикаже као некаква хегемонија Београдске Митрополије, иако сви релевантни извори укључујући и цитирано писмо Светог Синода Краљевине Црне Горе указују да је уједињење извршено на равноправној бази и уз поштовање жеље обласних цркава. Такође, у овом аспекту нарочито је битно размотрити и став Васељенске Патријаршије која је тражила да јој се, пре него што изда званичну потврду признања уједињења доставе писма

¹²Писмо Панте Гавриловића Министарству иностраних дела од 2. септембра 1919. године. АЈ 69-10-24.

у којима аутокефалне цркве Карловачка митрополија и Митрополија црногорско-приморска изражавају своју вољу за сједињавањем са Београдском митрополијом.

3. Методе истраживања

У складу са предметом и циљем рада истраживање ће се односити на историју и канонско право. Основни методолошки поступци који ће се користити у раду су анализа, синтеза и компарација историјских извора и литературе. Биће употребљена, дакле, историјска и аналитичка метода.

Што се историјских извора тиче, приликом разматрања ове теме на располагању су стајали различити архивски фондови као и периодика.

Највише коришћене грађе налази се у Архиву Југославије, а коришћени фондови су:

1. Фонд Министарства вера Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца
2. Фонд посланства Краљевине Југославије у Турској - Цариград, Анкара
3. Фонд посланства Краљевине Југославије Румунији – Букурешт

По бројности архивске грађе коришћене за писање тезе на другом месту се налази Архив СПЦ (Фонд Средишњег архијерејског сабора).

Из Архива Српске академије наука и уметности (САНУ) коришћена је заоставштина историчара Рајка Веселиновића.

Од коришћене архивске грађе, велики део је по први пут разматран, а то се нарочито односи на грађу из Архива СПЦ која је тек од скоро доступна истраживачима, али није занемарљив ни број докумената из Архива Југославије који пре писања ове тезе није био разматран од стране истраживача.

Што се периодике тиче, она баца светло не само на догађаје којима су текстови савремени доносећи обиље информација о њима него нам пружа увид и у различите погледе на саме догађаје. Наиме, у зависности од става уредиштва или новинара, ови догађаји се и другачије интерпретирају омогућавајући нам да осетимо и духовну климу међу различитим круговима друштва Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца. Поред црквених гласила као што су „Гласник Српске православне патријаршије“ и „Весник“, коришћени су дневни листови попут „Политике“, „Заставе“, „Времена“ и других.

Од велике помоћи била је библиографија Бранка Цисаржа: ЈЕДАН ВЕК ПЕРИОДИЧНЕ ШТАМПЕ СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ (Библиографски опис часописа и листова са прегледом-садржајем свих радова објављених у њима од 1868-1970), Свети архијерејски синод СПЦ, Београд 1986.

Када је било говора о литература речено је да је углавном писано о различитим деловима процеса уједињења и обнове Пећке Патријаршије док су она свеобухватна дела попут Веселиновићевог, Глигоријевићевог или пак онога које је написао Вељко Ђурић Мишина исувише сажета да би се аналитички и у потпуности разумела једна овакво сложена историјска појава.

4. Задаци истраживања

Задаци истраживања биће да се образложе како они историјски и канонски услови који су ишли у прилог уједињењу српских покрајинских цркава и обнављању Српске Патријаршије, тако и они који су деловали инхибиторно на овај процес. При овом образлагању биће начињен осврт на историјске личности који су својим деловањем дали допринос да се оно што се у почетку појавило само као жеља српских архијереја у коначници доведе до завршног корака, односно издавања Томоса и свечаног устоличавања Патријарха у Пећи 1924. године. Сам текст Томоса, као један од фундаменталних аката уједињења СПЦ и обнове Српске Патријаршије биће подробно анализиран како са аспекта историјског тако и са аспекта канонског.

Такође, потребно је описати и анализирати, како главни ток, тако и оне споредне токове од чијег правца је често зависио и овај главни, поменут у називу тезе. Имајући у виду, а као што је и речено на почетку, да је година 1920. само круна, односно сами завршетак једног комплексног тока који се у историји нашег народа и уопште историје опште Цркве називамо уједињење СПЦ, поред упознавања са условима у покрајинским црквама биће приказани и објашњени сви они потези који су чињени да би се до ове тачке дошло. Наиме, на том путу, многи припадници црквене јерархије као и лаици уложили су велики труд у организациону и дипломатску активност како би се преговорима придобили сви они значајни центри без чијег пристанка уједињење не би могло да буде извршено. Тек када се овај напор поклопио са повољним друштвено-политичким околностима оличеним у заокруживању државне територије припајањем дотадашњих аустроугарских територија насељених српским становништвом и благонаклоним гледањем државних власти, дошло је до онога што представља централну тему овог рада.

Пошто је комплетна описана активност, односно њени резултати, зависила од Васељенске патријаршије овај рад има за задатак да опише како Велика Матера Црква односила према овом питању, а понајвише како су се велике силе односиле према њој будући да је ово имплицитно утицало и на „српску ствар“.

5. Циљ истраживања и очекивани резултати

Циљ рада је да се на методолошки исправан начин прво прикупе, затим анализирају и интерпретирају доступни историјски извори, као и да се тако реконструисана прошлост сагледа у светлу црквених канона те одреди у којој мери су они били сагласни са процесом уједињења СПЦ и обнове Српске Патријаршије.

Осим тога, до сада су у науци осветљавани само појединачни аспекти ове теме, али није постојало ништа што их повезује односно даје целовиту слику из које је једино могуће добити ваљан и заокружен поглед на оно што представља главну тему рада. Примера ради, у неколицини дела који се баве уједињењем обласних цркава просто се каже да су

преговори са Васељенском Патријаршијом успешно окончани што је тачно, али изостаје део о детаљима вођења преговора, предлозима, нацртима, приговорима, тачкама размимоилажења и напослетку канонском димензијом истих. На крају крајева, и коначна форма и садржај постигнутог споразума исходи из свега напред споменутог па да бисмо је у потпуности схватили важно је реконструисати све кораке који су до ње довели као и историјске околности у којима су исти чињени, а од којих су умногоме зависили. Исто тако, једноставно се каже да је доласком на престо Патријарха константинопољског Мелетија IV испуњен услов да се Српској Цркви изда потребни Томос, али се не објашњава како је до тог избора дошло, односно шта је све стајало на путу признања Српске Патријаршије, а није ни по чему зависило од наше помесне Цркве.

Чак и док читамо записнике са седница уочавају се само закључци, односно резултати који некада подлежу и одређеним формализмима, а који могу да нас прилично удаље од чињеничног стања. Узмимо за пример преговоре вођене са Митрополијом буковинско-черновичком! Иако преговори нису ишли глатко, шта више митрополит Владимир Репта је покушао на све расположиве начине да пролонгира питање разрешења двеју далматинских епархија, на седници проширеног Архијерејског синода православне Митрополије карловачке одржане у Сремском Карловцима 7/20. децембра 1919. године речено је како се питање каноничног отпуста далматинских епархија решило „братољубном предусретљивошћу високопреосвећеног митрополита” као и његовим „предусретљивим разбором и хришћанском мирољубивошћу”.¹³ Штавише, отишло се и корак даље па је наречени скуп одлучио да се буковинско-черновичком митрополиту има издати писмена благодарност „за братољубну и хришћанску предусретљивост његову, са којом је важно ово питање каноничног отпуста миран начин сретно решио”.¹⁴ Примера је безброј у којима, математички речено, ако гледамо само крајњи резултат и занемарујемо поступак можемо да добијемо једну веома искривљену и историјским чињеницама несаобразну слику.

Стога је један од циљева истраживања управо то детаљно приказивање целог тока, повезивање детаља те давање дефинисане и уобличене слике процеса о коме се говори.

¹³Извод из записника седнице проширеног архијерејског синода православне митрополије карловачке одржане у Сремском Карловцима 7/20. децембра 1919. године. АЈ 69 -10-25.

¹⁴Исто.

Размотрена на овај начин, тема би могла да се српској историјској и богословској науци представи као новина било у разматрању до сада необјављених историјских извора било по интерпретацији чињеница пронађених у њима у светлу богословља и канонског права.

6. Прелиминарна композиција студије

Према плану докторска дисертација која је предмет овог образложења састојала би се од увода, главног дела, закључка и прилога. Увод је својеврсна најава рада у којој би се имали наћи основни подаци о раду као што су методологија, задаци и циљеви рада те хипотезе којима је истраживање одређено. Прилози се односе углавном на илустрације, табеле, скице и фотографије пронађене у архивској грађи или периодици. Њихов задатак је да илуструју оно што је главна тема рада те на тај начин допринесу бољем разумевању истог. Примера ради, када се говори о распореду званица на свечаности у Пећи, од велике користи за његову визуализацију биће скице на којима је графички приказано оно што је текстуално теже разумљиво. Сходно методу научног истраживања закључак рада има задатак да кроз једну рекапитулацију саопшти резултате истраживања који су детаљно изложени на страницама које му претходе.

Главни део се састоји од две целине. У првом делу, рађеном углавном на основу литературе даје се краћи преглед стања у обласним црквама уз акценат на страдању током Првог светског рата будући да су материјални услови и те како одређивали ток онога што се дешавало 1920. године, а што представља главни предмет проучавања тезе. Нарочито је акцентована њихова историја након 1766. године, одосно након гашења Пећке патријаршије будући да се обнова из 1920. године не може никакао другачије посматрати него успостављање везе онога што настаје са оним што је пре више од једног и по века нестало. Да бисмо разумели порекло и природу преговора за буковинским митрополитом морамо прво да видимо корене тих преговора односно стање цркве у Далмацији које се тим преговорима жели променити.

Тим пре је важно размотрити стања у обласним црквама пошто се њихови архијереји појављују у главним улогама црквених догађања након Првог светског рата. Стога је потребно укратко објаснити и њихов долазак на чело епархије, начин на који су руководили истом да бисмо потом видели и како су се те личности понеле у процесу уједињења покрајинских црква и обнове Српске Патријаршије.

У другој целини главног дела рада изложено је оно што је тема тезе посматрано у ужем смислу. Начин на који је воља архијереја прво настала, а потом била саопштена државним властима. У овом смислу веома је значајан конференцијски рад који ће бити представљен посебним поглављем, а он је представљен веома детаљно будући да је кандидат на располагању имао велики број историјских извора од којих велика већина до сада није била анализирана од стране истраживача. Представљени су проблеми који су стајали на путу организовања конференција, а како би се стекла боља слика о реду величине потребних новчаних средстава местимично су даване и цене појединачних услуга које је требало платити попут цене возне карте, цене ношења пртљага, висине дневнице архијереја и слично. Из писама који архијереји шаљу пред долазак на конференцију види се да су у тешком материјалном стању и они и њихове епархије па се често обраћају државним властима истичући да немају средстава чак ни за долазак на конференцију у Београд или Сремске Карловце.

Сами преговори како са Буковинско-черновичком митрополијом, тако и са Васељенском Патријаршијом такође су веома детаљно реконструисани и анализирани, јер се кроз њих манифестују кључна питања везана за овај рад:

1. улога државних власти у обнови Патријаршије,
2. однос државних и црквених власти,
3. питање канонског темеља на коме цео процес обнове Српске Патријаршије почива,
4. поглед других црква, у првом реду Васељенске Патријаршије на поменути процес,
5. догађаји у самој Васељенској Патријаршији и око ње који нису укључивали Српску Цркву ни власти Краљевине СХС, а и те како су имали утицаја на успешност окончања преговора,

6. историјски услови у којима се врши уједињење покрајинских цркава и обнова Српске Патријаршије,

7. материјални услови у којима се врши уједињење покрајинских цркава и обнова Српске Патријаршије.

Сличан случај је и са трима главним свечаностима: свечаност обнављања Патријаршије у Сремским Карловцима, свечаност избора Патријарха и његовог устоличења у Београду и свечаност устоличења Патријарха у Пећи 1924. године. Свака од ове три свечаности подробно се разматра у засебним поглављима јер, као и у случају преговора са Васељенском Патријаршијом или Буковинском Митрополијом из ових свечаности односно њихових припрема и организације ишчитавамо такође важна питања која се тичу улоге државе, сарадње државе и Цркве, повремених несугласица између црквених и државних власти, жеље црквених власти да контролишу и усмеравају црквена догађања и сл. Обрађивање ових трију свечаности утолико је исцрпније што нам на располагању стоји периодика из тога времена, а она често, поред тога што доноси информације о догађају, и самим представљањем информација читалаштву говори о њима. Примера ради, о свечаности у Сремским Карловцима на којој је после више од 150 година обновљена Српска Патријаршија дневни лист „Политика“ прилично другачије говори него гласило Радикалне странке „Застава“ или „Време“ или „Весник“. Овакви новински наративи никако нису случајност, него су обликовани духовном климом оних друштвених миљеа у чијем окриљу настају. Неретко су ови новински чланци праћени илустрацијама и фотографијама, које није могуће наћи на другим местима чиме њихово разматрање завређује још више пажње, а неколицина њих наћи ће се и међу прилозима тезе „Историјски и канонски услови уједињења Српске Православне Цркве – обнове Пећке Патријаршије 1920 године.“

7. Прелиминарни садржај рада

Увод

1. Црквене прилике пред уједињење

2. Покрајинске цркве пре уједињења

2.1. Српска православна црква у Краљевини Србији

2.2. Српска православна црква у Краљевини Црној Гори

2.3. Српска православна црква у границама Карловачке митрополије

2.4. Српска православна црква у Босни и Херцеговини

2.5. Српска православна црква у јужној Србији и Македонији

2.6. Буковинско-далматинска митрополија

3. Конференцијски рад на уједињењу

3.1. Прва конференција архијереја

3.2. Друга конференција архијереја

3.3. Трећа конференција архијереја

3.4. Четврта конференција архијереја

4. Преговори са буковинским митрополитом

5. Преговори са Васељенском Патријаршијом

5.1. Деловање српске преговарачке мисије у Цариграду

5.2. Историјске прилике у Цариграду након 1918. године

5.3. Долазак посланства Васељенске патријаршије у Краљевину СХС и доношење Томоса

6. Обнова Патријаршије у Сремским Карловцима

7. Избор и устоличење патријарха Димитрија у Београду

8. Свечаност устоличења патријарха Димитрија у Пећи

Закључак

Прилози

Библиографија

8. Прелиминарни садржај библиографије

Извори

Архивска грађа

1. Архив Југославије

а. Фонд Министарства вера Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца

б. Фонд посланства Краљевине Југославије у Турској - Цариград, Анкара

в. Фонд посланства Краљевине Југославије Румунији – Букурешт

2. Архив Српске православне цркве

а. Фонд Средишњег архијерејског сабора

3. Архива Српске академије наука и уметности

а. Заоставштина историчара Рајка Веселиновића

Периодика

1. Гласник Српске православне патријаршије
2. Весник
3. Застава
4. Политика
5. Време
6. Службене новине
7. Правда

Литература

1. Alexandridis, Alexis, *The Greek Minority in Istanbul and Greek-Turkish Relations 1918-1974*, Athens 1992.
2. Бојковић, Слађана, Пршић, Милоје, *Страдање српског народа у Србији 1914-1918.- документа*, Историјски музеј Србије, Београд 2000.
3. Бранковић, Димитрије, *Раздружење православне Буковинско Далматинске архиепископије (Черновичке митрополије)*, Духовна стража бр. 3, Сремски Карловци 1929, 214-221.
4. Веселиновић, Рајко, *Уједињење покрајинских цркава и васпостављање Српске патријаршије*, Српска православна црква 1920-1970: Издање Светог Архијерејског Синода, Београд 1971, 13 – 40.

5. Вуковић, Сава, *Подсећање на једно историјско сабрање српских архијереја у српском Сиону пре 80 година*, Каленић 6, Крагујевац 1998, 2-4.
6. Вуковић, Сава, *Епархије и епископи 1920 – 1970.*, Српска православна црква 1920 - 1970: Издање Светог Архијерејског Синода, Београд 1971, 433 – 449.
7. Вучетић, Биљана, *Богдан Раденковић*, магистарски рад у рукопису одбраћен 2006. године на Филозофском факултету Универзитета у Београду.
8. Гардашевић, Благота, *Организационо устројство и законодавство Српске православне цркве између два светска рата*, Српска православна црква 1920-1970: Издање Светог Архијерејског синода СПЦ, Београд 1971, 37 – 64 .
9. Глигоријевић, Бранислав, *Краљ Александар Карађорђевић I-III*, Београд 2010.
10. Gligorijević, Branislav, *Ujedinjenje Srpske pravoslavne crkve i uspostavljanje Srpske patrijaršije u Jugoslaviji*, Istorija XX veka br. 1-2, Beograd 1997, 7-17.
11. Димитријевић, Стеван, Устоличење Њ. Светости патријарха Димитрија у Пећи, 28. августа 1924. године, Београд 1924.
12. Ђурић Мишина, Вељко, *Неколико детаља о судбини повеље Краља Стефана Дечанског*, Баштина св. 20/2, Београд 2006, 323-329.
13. Ђурић Мишина, Вељко, *Избор и устоличење патријарха Димитрија*, Прилози за историју Српске православне цркве, Лепосавић 2006, 9-93.
14. Ђурић Мишина, Вељко, *Краљ Александар Карађорђевић и манастир Високи Дечани*, Баштина св. 47, Приштина-Лепосавић 2019, 335-342.
15. Župančić, Tonka, *Poslanstvo Kraljevine Jugoslavije u Turskoj – Carigrad i Ankara*, Arhiv, Beograd 2004, 9–24.
16. Јагодић, Милош, *Православна црква у новим крајевима Србије (1912-1915)*, Српске студије књ. 3, Београд 2012, 101-135.

17. Јагодић, Милош, *Свеиштенство у Рашко-призренској епархији 1913. године*, Црквене студије 14, год. XIV, Ниш 2017, 325-348.
18. Јагодић, Милош, *Нови крајеви Србије (1912-1915)*, Београд 2013.
19. Јагодић, Милош, *Уређење ослобођених области Србије 1912-1914: правни оквир*, Београд 2010.
20. Јанић, Војислав, *Васпостављање Српске православне патријаршије*, Нови живот св. 6, Београд 1920, 161-166.
21. Јанић, Војислав, *Положај српско-православне цркве у Далмацији и Истри*, Нови живот, св. 2 Београд 1922, 33-36.
22. Јанковић, Живорад, *Српска црква 219-120*, Београд-Србиње-Ваљево 2006.
23. Лечић, Момир, *Изградња и обнова цркава и манастира од 1920. до 1941. године*, Српска православна црква 1920-1970: Издање Светог Архијерејског синода СПЦ, Београд 1971, 65 – 73.
24. Лукић, Божидар, *Министарство вера*, Весник Српске цркве, Београд 1922, 120 – 135.
25. Маликовић, Драги, *Избор рашко-призренског митрополита 1912. године*, Београд-Приштина 2000.
26. Маџар, Божо, Папић, Митар, *Политика и српска православна црква у Босни и Херцеговини 1878-1945*, Бањалука 2005.
27. Митровић Андреј, *Србија у Првом светском рату*, Београд 1984.
28. Младеновић, Божица, *Град у аустроугарској окупационој зони у Србији 1916-1918*, Београд 2000.

29. Недељковић, Славиша, *Рашко-призренски митрополит Мелентије и српски народ на Косову и Метохији (између истине и заблуде)*, Црквене студије 11 , година XV, Ниш 2014, 403-413.
30. Новаковић, Драган, *Успостављање организационог јединства Српске православне цркве 1920. године*, Политичка ревија 3, Институт за политичке студије, Београд 2013, 11-128.
31. Парента, Милош, *Значај пећке интронизације*, ГСПП 16, Сремски Карловци 1924, 242 – 244.
32. Перић, Димшо, *Законодавство Српске православне цркве од стварања Југославије до новијих времена – Прилог проучавању односа државе и Цркве*, Торонто 1995.
33. Перић, Димшо, *Организација, устројство и рад на законодавству Српске православне цркве у првој половини XX века (1901-1950)*, докторска дисертација у рукопису, одбрањена 1990 године на Богословском факултету Универзитета у Београду.
34. Петровић, Душан, *Уједињење српске цркве и обнова патријархије*, Српска православна црква 1219 – 1269, Споменица о 750 – годишњици аутокефалности: Свети архијерејски синод СПЦ, Београд 1969, 361 – 368 .
35. Поповић, Михаило, *Историјска улога Српске православне цркве у чувању народности и стварању државе*, Београд 1933.
36. Поповић, Радомир, *Васељенски сабори – одабрана документа*, Београд 2007.
37. Поповић, Радомир, *Српска црква од 1766. до 1920. године*, 2000 година хришћанства, Београд 2000, 165-171.
38. Поповић, Радомир, *Српска црква у историји*, Београд 2007.
39. Поповић, Радомир, *Уједињење и васпостављање српске патријархије* , 2000 година хришћанства, Београд 2000, 176-178.

40. Пузовић, Владислав, *Научно наслеђе проте Стевана Димитријевића*, Београд 2021.
41. Пузовић, Предраг, *Варнава Росић*, Прилози за историју Српске православне цркве, Ниш 1997, 325-326.
42. Пузовић, Предраг, *Страдање свештенства током Првог светског рата на подручју Цетињске, Пећке и Никшићке епархије*, Богословље 2, Београд 2015, 211-220.
43. Радић, Радмила, *Војислав Јанић (1890-1944), свештеник и политичар. Поглед кроз аналитички прозор*, Београд 2018.
44. Радић, Радмила, *Живот у временима: Патријарх Гаврило Дожич 1881-1950*, Београд 2006.
45. Радић, Радмила, Исић, Момчило, *Српска црква у Великом рату*, Београд – Гацко 2014.
46. Радојевић, Мира, Димић, Љубодраг, *Србија у Великом рату 1914-1918. Кратка историја*, Београд 2014.
47. Ракић, Радимир, *Спољни односи Српске православне цркве 1920 – 1970*, Српска православна црква 1920-1970: Издање Светог Архијерејског Синода, Београд 1971, 433 – 451.
48. Ратковић, Вукашин, *Уједињење Српске Православне Цркве и питање избора епископа бачког (1918-1922)*, Епархије бачка кроз векове: зборник радова, Нови Сад 2018, 7-25.
49. Свирчевић, Мирослав, *Конституисање првих органа власти у земљама које су након балканских ратова припале Србији 1912-1913. године*, Страни правни живот 1, Београд 2013, 164-183.
50. Слијепчевић, Ђоко, *Историја Српске православне цркве, I - III*, Минхен 1966.

51. Слијепчевић, Перо, *Напори БиХ за ослобођење и уједињење*, Сарајево 1929.
52. Средојевић, Александар, *Патријарх српски Димитрије Павловић (1920-1930)*, докторска дисертација у рукопису одбрањена на Филозофском факултету у Београду 2014.
53. Стаматовић, Александар, *Историја Митрополије Црногорско-приморске*, Цетиње 2014.
54. Стијовић, Милун, *Рашко-призренски митрополити и српски конзулат у Приштини*, Црквене студије 15, година XV, Ниш 2018, 569-580.
55. Страњаковић, Драгослав, *Уједињење СПЦ и обнова Пећке Патријаршије 1918.-1922 године*, ГСПП 4, Београд 1962, 140 – 161.
56. Schaff, Philip, *The Seven Ecumenical Council*, in Nicene and Post-Nicene Fathers, Series II, Volume 14: Christian Classic Ethereal Library, Grand Rapids 1819-1893.
57. Тодоровић, Десанка, *Став Краљевине СХС према мировном уговору са Турском у Севру 1920. године // Историја XX века*, Зборник радова, XI, Институт за савремену историју, Београд 1970, 231-270.
58. Тројицки, Сергије, *Верска политика Краља Ујединитеља*, Летопис Матице српске, књ. 343, св. 1, Нови Сад 1935, 1 – 18.
59. Ћоровић, Владимир, *Црна књига. Патње Срба Босне и Херцеговине за време светског рата 1914-1918. године*, Београд 1989 (прво издање 1920).
60. Criss, Nur Bilge, *Constantinople under Allied Occupation 1918–1923*, Washington 1999.
61. Џомић, Велибор, *Мучеништво српског патријарха: Документа о хапшењу патријарха Гаврила у манастиру Острогу 1941. године*, Краљево 1997.

Подаци о аутору

Име и презиме: Марко Пиштало

Назив установе у којој је аутор запослен: Пета београдска гимназија (професор историје)

Адреса становања: Прешевска 40, Београд

Електронска пошта: marko_pistalo@yahoo.com

Број телефона: 066 90 40 878

Кратка академска биографија:

- 2009. године дипломирао на Одељењу за историју Филозофског факултета Универзитета у Београду. Тема рада: Иконоборство осмог века, ментор: Радивој Радић
- 2011/2012 полагао диференцијалне испите за упис на Православни богословски факултет универзитета у Београду
- 2013. године уписао докторске студије на Православном богословском факултету Универзитета у Београду
- Нема објављиваних научних радова.

Марко Пишталo
Прешевска 40, Београд
066 90 40 878

**ПРЕДМЕТ: ИЗЈАВА О НЕПРИЈАВЉИВАЊУ ТЕМЕ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ У
ДРУГОЈ ВИСОКОШКОЛСКОЈ УСТАНОВИ У ЗЕМЉИ ИЛИ ИНОСТРАНСТВУ**

Изјављујем да докторску тезу под називом „Историјски и канонски услови уједињења Српске Православне Цркве – обнове Пећке Патријаршије 1920. године” нисам пријавио на другој високошколској установи у земљи или иностранству.

У Београду, 5. 9. 2022. године

Давалац изјаве:

На основу члана 109. став 3. Закона о високом образовању (Сл. Гласник РС бр. 88/2017, 73/2018, 67/2019), члана 101. став 4. Статута Универзитета у Београду (Гласник Универзитета број 201/2018, 207/2019, 213/2020 и 214/2020) члана 55. став 5. Статута Универзитета у Београду - Православног богословског факултета (бр. 0202-925/1 од 29.10.2018. год. који је ступио на снагу 23.11.2018.године), на захтев студента број 4/364, од 6.10.2021, декан доноси следеће:

РЕШЕЊЕ
О ПРОДУЖЕЊУ РОКА ЗА СТУДИРАЊЕ

1. Марко Пиштало, индекс бр. 13/3006, студенту треће године докторских академских студија, одобрава се продужење рока за завршетак студија до истека рока у троструком броју школских година потребних за реализацију студијског програма, односно до 30.9.2024.

О б р а з л о ж е њ е

Студент Марко Пиштало поднео је захтев бр. 4/364 од 6.10.2021. за продужење рока за завршетак студија до истека рока у троструком броју школских година потребних за реализацију студијског програма.

Разматрајући овај захтев декан/продекан за наставу, у складу са одредбама Закона, Статута Универзитета и Статута Факултета, донео је решење као у диспозитиву.

Правна поука: Против овог решења може се изјавити приговор у року од 15 дана од дана његовог достављања.

Достављено:

- Именованом
- Служби за студентска питања
- Архиви

Д Е К А Н

Проф. др Зоран Ранковић